

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЫ
БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР
ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ
СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда
үндөйлөттөгөн

1961 ч.
АВГУСТ
27
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 203 (4993).

Артас 2 кап

Чүректин, ханызындан өөрүп четтиришкин

Совет эртемнин болгаш техниканын чаа шыгараргай тилелгези — майор Герман Степанович Титовтун «Восток-2» корабль-спутникке кижилеринин төөгүзүнге чыгелгээр чүве чок 25 шак дургузунда космиктиг ужуушкуну-биле холбаштыр хей саныг байырлыг чагаалары болгаш байыр чедирешкиннери СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиуму болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлели алган.

Кижилерден келген чыгы байырлыг чагаалар болгаш изиг байыр чедирешкиннери тайбын болгаш бүгү кижилеринин депшильгезинин эрге-ажыктарына октаргай делгемни шингээдил алырынга Совет Социалистик Республикаларнын Эвилелинин канчаар-даа аажок улуг чедирешкинни магадап хүлээп алганынын дугайын херечилеп турар.

Бүгү-ле күрүне, а ол ышкаш партия, профэвилелдеринин болгаш өске-даа хей-ниити организацияларынга, бистин чуртувустун болгаш даштыкы-даа чурттарынын бүгү хамааттарынынга оларнын совет улуска байыр чедиргени болгаш чагаай чүүлдерин күзээни дээш СЭКП Төп Комитеди, ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиуму, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлели чүректин ханызындан өөрүп четтиргенин илередип тур.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИ.

ССРЭ-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУ

ССРЭ-НИН МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ

СОВЕТ ШАХТЁРГА АЛДАР!

Бөгүн бүгү чурт совет шахтёрларынын Хуни демдегеп эрттир турар. Социализм тургузушкунуну бүгү-ле үс-чадаларында совет дагжылар Коммунисттик партиянын салып турары улуг сорулгалары амдыралга боттандыр дээш демселдин идеялык киржикчилери болуп келгенер.

Бүгү совет чон СЭКП-нин чаа Программасынын болгаш Уставынын төлөвилелерин калбаа-биле чуугаалып, өөренип турар үсде, ол төөгүлүг документтерини бадылаар партиянын XXII съездинин бүдүүзүндө, совет шахтёрлар онза бек кедүрүшкүнү ажылдавышсаң, күш-ажылчы эрес-маздырлыг чоруктарын чер болганга көргүзүп турарлар.

«ШАХТЁРЛАРЫНЫҢ ЧААГАЙ КҮШ-АЖЫЛЫ БЕДИИ-БИЛЕ ҮНӨЛЕДИП ТУРАТ. КИЖИЛЕРГЕ ЧЫЛЫГНЫ БОЛГАШ ЧЫРЫКТЫ КАЗЫП ТЫВАР ДЭЭШ ЧЕР АДААНДА АЖЫЛДАП ТУРАШ ШАХТЁРЛАРГА КИЖИ БҮРҮЗҮ ӨӨРҮП ЧЕТТИРЕП УЖУРЛУГ» деп Н. С. Хрушев чуугаалаң.

Шаанда э-не аар-берге ажылдарын бирээзинге санаттырып турган шахтёруну күш-ажылчы ам Коммунисттик партиянын болгаш Совет чазактын хүн буру улуг салым салымчыларынын ачымында күндүлүг, харысалгалык болгаш бунямын аял апарган. Совет шахтёрларын амдыралга чуртталганы ам үндөини-биле өскөрүлгөн. Чыа бүгүне совет шахтёрлар чагаайжытылган чаа чуртталга бажынарны улам-на хейнүп ап турарлар. Оларга культура бажынарны библиотекаларын, кинотеатрларын, спорт шөлдөрүн, культураны болгаш эмгектин албан черлерин күрүне кылып берип турар. Совет шахтёрлар делегей кырында э-не кыска ажыл хуниг. Оларга ажыл төлөвүнүн чаа системанын тургускан сөвүлдө шахтёрларын ажал төлөвүн мунурадызында 20 хуу улагаткан.

Социалисттик чарыштын депшильгезин чаа хейри болуп коммунисттик күш-ажылчы буудургалары, бригадалары болгаш шымпычлары деп ат дээш кайгамчык шимчозынын совет шахтёрларын улуг армиязынын чыгыс үс-биле деткимчени алган. Амгы үеде мун-мун совет дагжылар партиянын XXII съездинин коммунисттик үс-биле уткудуз деп социалисттик чарышты улам калбартышсаң, күш-ажылга чайындык тилелгезини чедип ап турарлар.

Владимир Ильич Ленин хөмүр дашты үлетпүрүн «Улуг хледи деп адаан. Хөмүр даш чок болза заводтар, фабрикалар амжыла-даштыр бээр, пароходтар, демір оруктар шимчөөлөт бээр, электростанциялар, одалга төптөри чырыкты болгаш чымыгын бербестей бээр болгай. «Улетпүрүн хледи» кызып тывар улуг амжы-үлөени буудуру турар совет шахтёрларын найралдыг өг-булезинин составында тыва дагжылар база кирип турар. Чоокка чедир-ле хөмүр даштын улуг амжы дуазыны билип туржук, харын ону тамвас чоораң тыва кижилерден ам дээди эртемниг даг инженерлери, даг амжыларыннын нарын тускай мергежилдерин шуптузун ык шингээди алган дуржулгалыг шахтёрлар тыстот келгилээн. Элегестин шахта эргелелини «Кызыл-Хавак» уюстогуну дагжылары И. Бардага, А. Дарга, Б. Селев, Б. Дорж, М. Колжан олар хоочун орус шахтёр үс өөрүну дуазы-биле каш-ла чыдарын дургузунда бек мергежилди шахтёрлар болу бергилээн, ам коллективте калбарган социалисттик чарышты бири олурунда бижым-биле туржуп турарлар. Москвага дээди өөрелдиг черин доокан анык даг инженерлери Т. Анчамаа болгаш Д. Чаш-оол олар «Кызыл-Хавак» шахтазынга хөмүр даш кызып тыварын технология чорудууга экинчи болбазыраңжыларынга, даг амжыларын механизастарына болгаш шахтёрларын күш-ажылчынын, организациянын амжыла-дыг боттарынын улуг үлүн кириштиришсаң, чаа чылдын үшү чымыгын онаалгаларын хуусаа бетинде күсүдери дээш бек кедүрүшкүнүгү демиселче шахтёрларын күжүн, арга-кураларын эвилелдеп турарлар.

Тыванын хөмүр даш үлетпүрү анык, ыччалза-даа областың улус амжы-алгынын, ылангы улестур буудургалары одалга болгаш Хову-Аксында, Ах-Доурактар тургустуну турар комбинаттарга хөмүр даштын ужур-дуазы чыл келген тудум-на улам улагып турар.

Айларын, кварталдарын планын онаалгаларын доктаамал ажыр күсүтүшсаң, шахтёрларын коллектив чурт үлетпүрүн эргелелин коллективтеринин аразында калбарган социалисттик чарыштын мунракчыларынын бирээзинге санаттырып келгенер. Бөгүн боттарынын чадык болган байырларынын хүнүнде Элегестин шахта эргелелини дагжылары партиянын XXII съездинге алдар болдурган бүгү улустун чарыгына чедип алган чедирешкиннерин тун-леп, Төвүн чуртун күш-ажылчы тилелгезин-биле өөрүп турарлар. Ылангы Г. Мухутун, Ф. Морозов, И. Еремин оларга удурткан дагжыларын коллективлиг бригадалары күш-ажылга эң бек кедүрүшкүнү чедип алдышаң, күлге терини эки шынарлыг хөмүр дашты кызып үндүрүп турар. Хөмүр даш казыкчылары М. Иконников, Т. Киселев, А. Кошкар-оол, А. Чуйков, И. Маркелов олар хуу бүрдө амжы норманын 130—150 хуу чедир күсүлсеп, «Кызыл-Хавактын» бүгү дагжыларыга төлөптиг үлөгөр-чигеэн көргүзүп турарлар.

Шахтер! Бөгүн сен өзүгү совет улус изиг байырын чедирбишсаң, моон сонгаар-даа күш-ажылчы чедирешкиннери күзеп тур.

АКШ-ТЫҢ ЧАЗААНГА СОВЕТ ЧАЗАКТЫҢ

Амгы үеде Барын Берлинде эжелеп чагырынын хүлээлгезин күсүдери турар АКШ-тын чазанга ол хоорай Германиянын Федеративтик Республикасынын ужур-дүрүм чок, өчүк-чөгөөлүг үлөгөдешкиннерини соксарынын хемегелерин озадыдышкын чокка аларын шыгыны-биле негеп турар нотады АКШ-тын чазанга Совет чазак чоруткан.

Нотада чуугаалар турары бола: ниити герман айтырларга талазы-биле министр дөр боннац ынды министр Леммер дөрөн Барын Берлинде ур хуусаанын дургузунда туюка хаделип чоруп турар болгаш он ында туржумчун туруп алган черинден чүдү-бүрү өчүк-чөгөөлгөзүлсеп белектип, он ГДР-ге болгаш социалисттик өске-даа чурттарга улур хоралдык амжыларын удуртуп турар. Чүдү-бүрү өжөөргөктерин, өкст-

чүткүтү, шыгыраашкынын болгаш чөрдөөлөрүн болдуруп, барын-герман милитаристтерин болгаш өжөөргөктерин эрге-ажынынга таарыштыр барын талак күнүлөрүн Совет Эвилели-биле үскүлештирилген орадыктып турарын херечилеп турар-дыр.

Барын Берлиндин херектеринге ГФР-ин эрге-чагыргаларынын холгаарлаашкыныга болгаш хуорайнын девисарын делегейге өчүк-чөгөөлүг үлөгөдешкиннери кылыр-биле амжылаарына АКШ-тын чазан деткимче кылырын уругу-дээр бола, унуп келип болур уржуктарынын харысалгалык долау-биле ол болуна чүктөөр апар деп нотада айтылган.

Ол ышкаш Англиянын болгаш Франциянын чазактарына дөмей улук нотады барын база чорутулаан.

АЖААП АЛЫШКЫННЫҢ МУРНАКЧЫЛАРЫНГА ДЕҢНЕЖИҢЕР!

«Сут-Хөл» совхозтун мурнакчы комбайнери Мандан-оол Сарылар аңаа бижмелан «С-4» комбайны дүжүт ажаап алышкынынга эки белектен. Ам ол тарааларын аңылап ажаап участоктарын долаандыр кестирип турар. Элекшил дүжүттү магадап көрүшсаң, эш Мандан-оол: Комбайнерини ажым хүндүлүг болгаш харысалгалыгы. Сээң ажаап алан тарааң бүрүнү-биле күрүне шыгжымырынга кирер дээрин, ол байлак дүжүт партиянын XXII съездинге белек болур дээрин медегер билери онза өөрүңүз-дүр, деп чуугаалаң турар.

ЧУРУКТА: комбайнер С. Мандан-оол (оң таладан солагай таласке), ооң штурвалчыны Ондар Чекээ.

Фото С. ФЕОКТИСТОВУУ.

Күрүне шагжамырында

Чеди чылдын үшү чымыгын байлак дүжүдүнү ажаап алышкынын областың колхозтарынын болгаш совхозтарынын ховуларында массалык-биле чоруп турар. Август 25-ке чедир колхозтар болгаш совхозтар күрүнеге 5363 тонна тарааны дүжааган. Чүглө август 25-тин хүнүнде колхозтар болгаш совхозтар областың тараа хүлээп алып пунктуларыныче 1522 тонна тарааны кириген.

Күрүнеге тараа садар талазы-биле социалисттик хүлээлгелерин хуусаа бетинде күсүдери дээш чарыкты турарынын мунракчы олурунда Танды районун колхозтары болгаш совхозтары өрткен хүнүндөзүн ышкыш мурнап чоруп турар. Эрткен хүнде олар Кызылдын сайгарыла баазаныга болгаш Бай-Хаактын тараа хүлээп алып пунктузунга 798 тонна тарааны кириген. Район беш хонук иштинде күрүнеге 2200 тонна тараа дүжаар онаалдын 129,4 хуу күсүткен. Күрүнеге тараа дүжаар талазы-биле баштайгы кытааныяны алган Сталин аттыг колхоз Бай-Хаактын тараа хүлээп алып пунктузунга 534 тонна эки шынарлыг кызыл-тасты дүжааган.

Танды районун колхозтарынын амжы-ишчилери күрүнеге тараа дүжаарын хуу бүрдө өвүдөдип турар. Август 25-те «Кызыл партизан» совхоз 258 тонна, а «Тилелге» совхоз 347 тонна тарааны Кызылдын сайгарыла баазаныга тастыган. Ичтанга ол амжы-агыйлар боттарынын социалисттик хүлээлгелерин 11,8 болгаш 10,3 хуу күсүткен.

Каз-Хем районун колхозтары күрүнеге тараа садарын темпелерин база хуу бүрдө өстүрүп турар. Район август 20-ден 25-ке чедир беш хонуктун онаалдынын 236,5 хуу күсүткен. Чүглө август 25-те безин дүредедери болур.

Баштайгы дүжүттүн тараалары

БЫЗЫЛ-МАЖАЛЫК. «Шекпээр» совхозтун Аянгатты салбырынның шөлдөрүнө бо чымыг тараанын үнү-жү эки. Амжылы организастаны база багай өвс. Чижээ, тракторларын болгаш кожула машиналарынын, дөрт комбайннарнын септелгезин согуур өйүндө доокан. Шымылгы 3 шаңнарын деригези багай өвс, тараа урар складтар база белектетинген.

Дүжүт ажаалдамы эгелөө. Баштайгы бышкан 219 гектар арбайдан 2 жата-биле 90 гектары аңгылап кестирген, а дөрт ажаалда-биле 4 комбайн 103 гектарыны бастырган. Дүжүт гектар бүртүздөн 13 центнер болуп турар. Механизаторлардан О. Хемер-оол, М. Кым-оол, О. Тарааны олар хүнде 12 гектарыны кестирер норманы 18 гектар чедир күсүдөдип турар.

Аянгаттын тараалары баштайгы дүжүттү тарааларын күрүнеге кирип эгелей берген. Чижээ, августтун 20 болгаш 21 хүнүндө 720 центнер тараа дүжааттыган. Чаа дүжүттү тарааларын сөөрткен автомашиналар Аянгаттын Кызыл-Мажалыкче хүн бүрү улажып турар.

Салбырын өргөлөгчизи эш С. Сирионун дымнатканын бугаар алырга: тараа культуралары 1070 гектар, а үнүш деси чагаай, ылангы 488 гектарда кызыл-тастың дүжүтү гектар бүртүздөн 18—20 центнер болуп турар. Механизаторлардан О. Хемер-оол, М. Кым-оол, О. Тарааны олар хүнде 12 гектарыны кестирер норманы 18 гектар чедир күсүдөдип турар.

Арыскан салбырынын механизаторларында

«УТКА 25 чылы» совхозтун салбырынын Кожайда, Кара-Дытта, Даштыг-Суурда, Бөдүргөдө, Утга-деде тараан тараалары дыка эки үнгөн. Кызыл-тастың гектар бүртүздөн ортумаа-биле 20 центнер, арбай-биле суланындан — 15—15 центнер дүжүттү ажаап ап болурун агрономнар баш бурунгаар тодораткан.

Бүгү тарааны аңгылап ажаар, комбайнер бүрүзү сенюда 350-ден 500 гектар чедир тарааны кестирерин хүлээнген, чаа дүжүт ажаап алышкынын ам каш хонук улажып чорудуп турар.

М. ЧАМБАЛ-ООЛ.

Дүжүт өөрүнчүгү

Бин-Хем районун «Искра» колхозунун тарыла шөдү чыл буру улам калбарып турар. Бо чымыг чүглө тараа культуралары безин 5800 гектар чедир күвүдөөн, а дүжүт чагай.

Элекшил дүжүттү ажаап алышыны белектеди багай өвс организастаан. Колхоз баштаар черинин дагказы өш Дежневтун редакцията дымнатканы бола:

— Ховуун ийи тракторларын таарымчалыг дөдөн, шаңнарын шымын септөөн, ында тараа арылдап сайгарар машиналарын, деңиз-лери болгаш өске-даа чуугаа херекселдерин тургускан. Жатка-биле кестирер 9 тракторларын болгаш 17 комбайннарнын чогуур өйүндө белектөөн.

Колхозтун механизаторлары болгаш тараалары дүжүт ажаалдамынче кирипкен. Баштайгы ийи хүнде агрегат 160 гектар кызыл-тасты аңгылап ажаарынын аргазы-биле кестирген. В. Тобросоцкий, В. Нугте ышкы механизаторлар хүнде 10 гектарын орнуга 15—20 гектарнын дүжүдүн ажаап турар.

Бо чымыг областың ховуларында дүжүт дыка чагаай. Барык-ла амжы-агый буртуз байлак дүжүттү ажаап алышыны кирип турар. Шүдүргү күш-ажыл-биле өстүрүп алган бүгү культураларын ой-шаанда чидирг чокка ажаап алыры ховуларын амжы-ишчилеринин улуг болгаш харысалгалыг сорулгалы ам ол. Тараалар сөөрткен машиналар белектел пункттарыныче үзүк соксаал чок күзүп турар. Каз-Хем районун «Совет Тыва» коо-э амжы-агый артели Кызылдын топ сайгарыла баазанын чаа дүжүттү тарваларын хүнү-нө чорудуп турар.

Чурукта: «Совет Тыва» колхозтун бири хову бригаданын топ шыкылдан сайгарыла баазанынче чорудар тарааны тараа чүдүрүкчү-биле автомашинага чүдүрүп турар.

Фото В. Лутковтуу.

К. СУТТУГ-ООЛ.

АЛГАН ХҮЛЭЭЛГЕНИ КҮҮСЕДИР, СӨГЛЭЭН СӨСТҮ ЭЭЛЭЭР

Саанчы Өпөш

АЛДАРЛЫ-БИЛЕ КҮҮСЕДИР

Наа-Хем районун «Совет Тыва» колхозунун анык саанчы Дамбаа Өпөш СЭКП-нин XXII съездинде белгилтиг умурамыр дээш фермада калбарган социалисттик чарыштын бириг черинде чоруп турар.

Анык саанчы сөөлгү хүнүрге чедир бодунга бижыглан 10 инектеринин бирээзинден-не 1400 литр сүттү саап алган болгаш чеди чыламы үшү чыламы инектен-не 1300 литр сүт саап алыр деп, СЭКП ТН-нын Январь Пленумунун доктаалын танымып тургаш, алган хүлээлгени ажыр күүсеткен.

Бистин чуртувуса коммунисттик инитиледин тургузарынын өндүр улуг Программаны—СЭКП-нин Программанын болгаш Уставынын төлөвилдерин саанчы Өпөштин амылдап турар фермазын коллективин улуг өөршүну-биле танымып, деткип турарлар. Программанын төлөвиленин дугайында бесада чоруп турда, Дамбаа Өпөш сөс алгаш:

— Коммунизм дэрге-ле бүгүле чүвени кижиге, кижиниң чарагай чоруунга дэни ол-дур. Урда болбас, чүглө 20 чыл эрткенде бистин чуртувуса коммунисттик материал-техниктиг базазы тургустунган турар, анда күш-амылчы улугуус кинээл, өшөр. Мен СЭКП-нин XXII съездининг амыттынар хүнүнге чедир инек бүрүзүндөн-не ам-даа 300-300 литр сүттү немей саап алыр мен— деп чугаалам.

Оң ол хүлээлгени күүсеткини турар.

О. ДЕЛГЕР-ООЛ.

Коммунисттик инитиледин материал-техниктиг базазын бистин чуртувуса чөрөй чылды дүргүзүнд тургузарын айтып бистин Коммунисттик партиямын улуг доктимталери — партиянын чаа Программанын болгаш Уставынын төлөвилдерин Улуг-Хем районун амылчы чонун бугу совет кижилер-биле бир демей улуг чаагай амылчы чорук кирип турар.

Төрөң партиямын XXII съездин күш-амылчы чедилкинер-биле улуктур дээш районун совхозтарынын, колхозтарынын амыл-шичилери 1961 чылда 2690 тонна этти, 2400 тонна сүттү, 272 тонна дүктү болгаш 14 муң тонна тарааны күрүнеге садар деп белгиткен социалисттик хүлээлгенин ал, оңу хутсаа бетинде күсүдир дээш демиселди калбарган.

Социалисттик хүлээлге кандыг-даа бедик, ахи болза, ол боду чыгаар күүсетине бербес, оңу боттандыр дээш демиселди, органикачкы амылчы күсүдери негеттир. Чеди чылдын үшү чыламын бириг чарыш доозулап, мынчага районун колхозтары, совхозтары боттарында алган хүлээлгенин канчаар күсүдө турарын август 10-да байдалдан көргө мыйдыг.

Районун совхозтары инитизи-биле мыйыстыг бода малдын баш саанын өстүреринин планын 100,1 хуу, хаванын—124, шөөр малдын 100 хуу, колхозтар хаванын баш саанын өстүреринин планын 122, мыйыстыг бода малдын—98,6, шөөр малдын—97,6 хуу күсүдери-биле оң түнелдиге район инитизинде хаванын чыг саанын өстүр-

рининг планын ажыр күүсеткен, а өске чүзүнерге күүсетпей барган. Жданов атыг колхоз (даргазы өш Кошкар-оол, парторг өш Паву) малдын баш сааны өстүреринин планын бугу чүзүнер айы-биле күсүдери-биле демелээр журутат.

Этти күрүнеге садар хүлээлгени район, чүглө 37,5 хуу күсүдери, Оң иштинде «Күш-амылдын көстү» колхоз—48,2, «Улуг-Хая» совхоз—32,1 хуу күсүдери, өске амыл-агылардан жожап турарлар. Ол колхоз болгаш совхоз 954 бызааны, 13 муң амыл аны, хураганы 60 чылды чедир албаанар. Бир өвөс малдын ажаалганын ол амыл-агылар улугерилг органикачкы болза, бугу чүзү малды өстүрүрерин, этти күрүнеге садарынын планы оң бедик кылдыр күсүдери аргалар оларда турган.

Күрүнеге сүт садарынын хүлээлгени районун колхозтары, совхозтары инитизи-биле 52 хуу күсүдери, Жданов атыг колхоз сүттү—68, «Найрал» совхоз—61,6 хуу күсүдери. Дүк садарынын хүлээлгени район инитизи-биле 77,4 хуу күсүдери, «Чодураа» колхоз дүктү—86,0, «ТКА 25 чылды» совхоз—84,4 хуу күсүдери, алган хүлээлгенин долдур күсүдери-биле чокшошпал турарлар.

Мал амылын шиттирлэг көдүрери — партия, совет болгаш хейнети органикачкыларын чугула согуламын. Бир өвөс совхозтарынын директорлары, колхозтарын даргалары, мында партия органикачкыларын секретарлары бугу күрүнери болгаш болдунар аргаларын четче, долу ажыткан, ол дээш

органикачкы база таймыр ажырын чогуур денелге чедир тургускан болза, эт, сүт база дүк бүдүрер болгаш күрүнеге садар талазы-биле амылдын түнелдери оң бедик турар ийик. Районун колхозтарында болгаш совхозтарында 60 чылдын чеди айларынын дүргүзүндэ төс муң амыл баш аны-бүрү малдар өлүп хораан. Мындыг байдал амыл-агыларын улугтургузарынын, өскө амыл-агынын тускай өртекинеринин мал амылына хары-салга чок чоруту көргүзүп турар.

«Чодураа» колхозтун даргазы өш Төмүр-оол, мал өткизи өш Базыр-оол олар дүргө өтүгөл мал болдур хаван амылын амыл-агыга сайырадырыгө кичөөгөй салбайн турарлар. Оң түнелдиге өлзөн каш хаваннар ажаалганын багылдан алган. Парторганизация, колхоз баштаар чери анаа хаванын бугурулук кижилерге партиянын болгаш күрүнеги шынгы харысалганын хүлээлгени.

Оң-биле мады алган социалисттик хүлээлгенин ажыр болгаш долдур күсүдери дээш чүтүлдүг амыл-агы турар муракчы малчынар бисте хей. Төрөң 400 хондан 420 хураганын бүрүн камгалат алган Жданов атыг колхозта койку коммунист өшөр Ном-Уурак, Сержицама, 358 койдан 360 хураганар алган «Чодураа» колхозта койку коммунист өш Кызыл-оол, «Найрал» колхозта бир ирттен 3,5 кг дүк алган каларчы өш Дизигар, «ТКА-нын 25 чылды» совхозта бир ирттен ортумак дүгү дененин 57 кг чедирген коммунист каларчы өш Хуурак болгаш өскелеринда адап болур.

Бистин муракчы саанчылары өвөс өшөр Тулун Бүрүмза, Шулу Билимаа, Саанчы Көк-кыс, хаван амылчылары өшөр Ирина Афанасьева, Елизавета Ефимова олар боттарынын кылымаккай күш-амылчы-биле районга сурагалып алганар. Мынчага муракчыларын ол дүрүлдүгү бугу хей-инитизин байлай турары четпес. Мал амылында четпестерин чылдыр, улугтургузарын харысалганын бедилеп, шынгы негелдени тургузар, мал амылында бар муракчы аргаларын негелдир талазы-биле партия райкомунун бирөөү тодаргай кемчелерин четпес чорутканын дугайында районун партия конференциянда болган шынгы шүтүм-чүлелдерин чогуур түнелди кылдыр журутат бис.

Мал амылын продукттарын белеткери болгаш садарынын талазы-биле алган хүлээлгени алдарлы-биле күсүдери аргалар бисте бар. Оңе районун партия, совет болгаш хей-инити органикачкыларын бугу күжүн өйлөдөп, социалисттик чарышты улум калбартып, партиянын XXII съездинде төлөпиг умурамыр—районун амылчы чоннарын, партия, совет, хей-инити болгаш амыл-агы органикачкыларын бугу күжүн органикачкыларын журутат бис.

С. ИРМА,
СЭКП Улуг-Хем районунун секретары.

Малга четчир санныг, хой чемни белеткээлиңер!

Саглай Маадыева Маады Би-Хем районун «Искра» колхозуну хочун колхозчуу. Ол колхозна 14 чыл повараан. Мал чемнир болуп турза-даа, колхозтун күш-амылчы амылчылыгына, ол ышнаш хей-инитинин амылына идеяныг кирип турар. Мал чемнир белеткери-нин изиг-тулук эвезинде ол хову турлаанга повараан турар.

ЧУРУНТА: Саглай Маадыева Маады хову турлаанын стол-вазында.

Фото И. Степановтуу.

ДУВҮРЕНЧИГ БАЙДАЛ

«Сүт-Хөл» совхозтун Алдан-Маадыр салбыры 1000 тонна ситенин, 4800 тонна ситосту сентябрь 15-ке чедир белеткен алыр согулаганын салган. Чагаар бүткен ситенин, чангыс чылдыг ситенин бергил болгаш кукурузанын үнүгү база багай эвес.

Ук салбырын амылчылары ситен белеткениге кире-ле ай дык амыл турар киреле, мал чемнир белеткени ына оожум темп-биле чорбушаан. Сөөлгү хүнүрге чедир чүглө 100 амыл тонна ситен белеткени болгаш 500 тонна ситос салдыган. Мал чемнир белеткени мыйдыг оожум чоруп турары-биле совхозтун дирекциязы (директор өш Соловьев) болгаш салбыр өргөлөкчизи өш Шалдыг эткепиг, шиттирлэг кемчег албайн турар.

Совхозтун ук салбырда амылчылар аэвонлар болуп амылдап турар болза-даа оларын күш-амылчынын органикачкы багай тургустунган. Тус-тус аэвонлар болгаш кижилер-биле органикачкы амыл четпес. Биче-Кужур, Алаа деп черлерде негелден ситенин сараалта-тынмайн турар. Алаштин Кемчи-биле бедилершен уунда ситен ажаап алышыкында чидирин улуг.

Сарыг-Булун сүт-бараан фермазын чогулдан агаалаш кукурузанын кара-ногаан үнүгү ховуна шыва алган. Мында тараан кукуруза 260 гектар, оң үнүгү өки. Оң чанында комбайнер өш Оолак биле тракторист өш Чучулуң башкарган агретат ситостура ситенин кестирип турар. Мында өлзөн хей оолдар болгаш урутар үүрмөктөн ситенин ийи автомашинага чүдүрүп, оң ийи километр хире черде белеткэн онгарда ситоступ турар. Оларын чогуунда база бир онгарын долдур ситос салган. Ситос салышкынын дүргөдиринге совхоз дирекциязы-даа, салбыр улугтургузугу-даа боттут дүз чедирбейн турарында ситос салышкынында амылчынар хомудуп турар.

— Амылдарында таарымчалыг хонар, дыштаныр оран-суур-биле бистерин хандырбаан. Бекже амыл доокшын, 7—8 километр хире ырак Алдан-Маадыр суурда бакынары-ныска хонгаш, эртен орай амылга өлзөр-дир бис. Мынчаар амылдага амылга бүдүрүчү эвөш боордур — деп комбайнер өш Оолак чугаалап турар.

Аш-чем-биле хандырылга багай. Инитинин кемчилден органикачкы багай амыл-шичилерин аш-чем-биле хандыртканын турарын билип турар-даа ситенчилер боттары негелде салбайн турар. Олар тус-тузуна чем-биле хандыртканын турар деп чугаалап олар. Эш Шалдыгтын чугаазы херек кырында байдалга дүшпейн турар.

Кукуруза ажаалганын үдүсө өгөлөр. Ситос салышкынын дүргөдиринге болгаш амыл чедилкинерин чорударында шаптыктыг чүве автомашиналарын чедилпези болуп турар. Ам безин ийи автомашина өөрүтүлгө күш четпейн турар. Мынчаан амыл хүнүгүн барык хей кезин комбайн анаа тургустунга эртерин турар таварылга ховар эвес.

Мал чемнир белеткенинде амылдап турар ситенчилер ортузунда партиянын агитат-массалыг амыл багай чоруттуп турар. Амылчыларын амыл-херекке хей-аыт кири кыйгырып турар жогунар, пакаатар чок. Салбырын конторанын чанында көргүзүп самбыразын безин колхоз турганы өкөр чаартымаан. Агитаторларын үнү дымнабайн турар. Совхозта партком секретары өш Лопсан-Серен, салбырда партия өгө органикачкынын секретары өш Дажы-Намчал, масса-политиктиг амылчы холга ал уауртайн турар.

М. СЕВЕН.

Каз-Хем районун «Совет тыва» кодэ амыл-агы артелине комбайнер Геннадий Бутонасетиг комбайн агрегаты «С-6» комбайн-биле сезон дүргүзүндэ 700 гектардан эвөөч эвес тарааны ажап алырын күлээген. Ам ол агрегатта механизаторлар тода болгаш үзүктөл чок амыл дээш демиселди турар. Агрегат эвөөч бүрүзүндө 10 гектарын кестирер нормазын 25—27 гектар чедир күсүдери турар.

Чурунта: (солгай таладан оң талаже) комбайнер Г. Бутонасет, комбайндан тараа сөөртүр чылаачи Н. Лукин, тракторист П. Соловьев, штурвалый Г. Соловьев, көлөкчөкчи О. Шыргай-оол.

Фото В. Лутковтуу.

Бистин муракчы саанчылары өвөс өшөр Тулун Бүрүмза, Шулу Билимаа, Саанчы Көк-кыс, хаван амылчылары өшөр Ирина Афанасьева, Елизавета Ефимова олар боттарынын кылымаккай күш-амылчы-биле районга сурагалып алганар. Мынчага муракчыларын ол дүрүлдүгү бугу хей-инитизин байлай турары четпес. Мал амылында четпестерин чылдыр, улугтургузарын харысалганын бедилеп, шынгы негелдени тургузар, мал амылында бар муракчы аргаларын негелдир талазы-биле партия райкомунун бирөөү тодаргай кемчелерин четпес чорутканын дугайында районун партия конференциянда болган шынгы шүтүм-чүлелдерин чогуур түнелди кылдыр журутат бис.

Мал амылын продукттарын белеткери болгаш садарынын талазы-биле алган хүлээлгени алдарлы-биле күсүдери аргалар бисте бар. Оңе районун партия, совет болгаш хей-инити органикачкыларын бугу күжүн өйлөдөп, социалисттик чарышты улум калбартып, партиянын XXII съездинде төлөпиг умурамыр—районун амылчы чоннарын, партия, совет, хей-инити болгаш амыл-агы органикачкыларын бугу күжүн органикачкыларын журутат бис.

С. ИРМА,
СЭКП Улуг-Хем районунун секретары.

Бригаданың коллективи

СЭКП-нин XXII съездинде чедилкинери журамыр дээш амылчы бугу черлерде улум калбарып турар. Барыин-Кемчик районда «Большевик» колхозтун бириг сүт-бараан фермазынын (өргөлөкчизи өш Дагы) коллективин мал чемниге 16 тонна ситосту салышкан, 15 тонна ситени белеткен сараалтаан.

Мал чемниг белеткенинде идеяныг амылдап турар Секина, Бийтек мываш саанчылар, инек каларчы Көкөй-оол база өске-даа өшөр бар. Фермазын коллективин ситен, ситос белеткээр талазы-биле алган хүлээлгенин чокшоу үдө күсүдери.

О. ӨНТЕН-ООЛ.

Өй-шаанда белеткенир

Малдын баш саанын өстүрери, оң продукттуг чорун бедилери малдын кышкы өдөк, кыштан хынамчалыг кылып аларында улуг-биле хамааржыр. Мындыг турбузе, Улуг-Хем районун «Улуг хураа» колхозунун чамдык малчынары өдөк, кыштан боттары кылып алырыгө сагыш салбайн, колхозтан кажан белеткен бөзүр манан олурар чоруктар бар.

Хойжугар Сегин биле Кыргыс оларын жекек көргүзүп турар. Бо каларчы кышкы кажааларын септеп, селивөндөн бөз ийи-үш чыгып, кажааларын иштин котарбааны-биле хөргөдү бир метр диге бедип үнө берген.

Колхозта чүглө 60 малчынарын кыштагалары кышка удур белеткел кылдырмаан эвес, өске-даа малчы-

нар кышка удур белеткелди амдыга чедир өгөлөвөн. Кыш манаас болгай, мал кышкы чыгып кажааларга турар дээш кажааларын селип септээр, өдөк-хөргөдүн котарып, кышка удур белеткелдерин органикачкы өгөлөр негеттирин келген.

Партиянын чаа Программанын болгаш Уставынын төлөвилдерин бугу совет улус инити-биле деткип, СЭКП-нин XXII съездин күш-амылчы чедилкинеринг улуктур дээш күжүниңкинеринг амылдап турар болгай. Бистин колхозтун малчынары кышка удур белеткел амылын күштедирип, инитини малын чыгып кажаа-лоралар-биле хандырар дээш бугу-ле кемчелерин алары чугула.

Н. ОЙДУП-ООЛ.

Принципалдыг шүгүмчүлелдин өзузу-биле

СЭКП-нин чаа Программанын болгаш Уставынын төлөвилдерин дугайында илеткелдерин Тес-Хем районун партия конференциязынын төлөвилер кайгамчык улуг согуругал-биле болгаш бедик көдүрүлүктүг дымнаанар. Төлөвлөр өшөр Иванов (СТ), Сам (райлуксом), Селика, («Чодураа» колхоз), Мындрия (Ленин атыг колхоз) болгаш өске-даа өшөр саанчыларын берип, бистин чуртувуса коммунизми тургузарынын өндүр чаагай Программанын төлөвилени инити-биле чүдүлдүзүп, бүрүн дөккөн болгаш СЭКП-нин XXII съездинде алдар болдурган социалисттик хүлээлгенин чедилкинеринг күсүдери дээш бар бугу-ле аргаларын, кулаварларын амылчыларынча районун бугу коммунистерин, амылчы чоннарын кыйгыртканар.

СЭКП-нин чаа Уставынын төлөвиленин дугайында илеткелди талазы-биле Ленин атыг колхозта партия органикачкыларын келген төлөз өш Биче-оол, райлуда парт-органикачкыларын — өш Көмбү, «Ак-Эрик» колхозта партия органикачкыларын — өш Дажымаа болгаш өске-даа төлөвлөр тус-тус саанчыларын берген, партиянын Уставынын төлөвиленин бүрүн деткип турарын медгелдөөнөр. СЭКП-нин чаа Программанын болгаш Уставынын төлөвилдерин бүрүн дөккөн доктаалдарын конференция чангыс үн-биле хүлээп алган.

СЭКП районунун амылчынын дугайында өткөттүг илеткелди партиянын район комитетинин секретары өш А. Араччаа кылган. СЭКП-нин XXII съездинин болгаш Төз Комитетинин оң дараанын болгаш Пленумунарын шиттирлерин амылчыларга боттандырдылар. Районун партия органикачкы чамдык өки түнелдери чедип алган. СЭКП-нин XXII съездинде белеткелди

Тес-Хем районун партия конференциязы

хүннеринде муракчыларын хүрөөлөп өскөн. Чижэ, «Ак-Эрик» колхозта өшөр Селен, Даваа, Ленин атыг колхозта өш Намгол, «Чодураа» колхозта өш Дажымаа олар боттарынын социалисттик хүлээлгенин чедилкинеринг күсүдери турарлар.

Индиг болза-даа, районун амыл-агы болгаш културга туртуушукунга удуругалы СЭКП райком өткөттү үдө четпес боттандырган конференциянын төлөвлөр чедил-биле шүтүмчүлөөнөр. 1961 чылдын социалисттик хүлээлгенин күсүдери СЭКП райкомун, чамдык колхозтарда партия өгө органикачкыларын четпес органикачкыларын, Август 1-де байдалды бугуар алырга район мыйыстыг бода малдын баш сааны өстүреринин чеди айлар планын чүглө 94,9 хуу, оң иштинде сээр инекти—88,8 хуу күсүдери. Хей, өшкүтүн болгаш чыгынын баш сааны өстүрер план баа, чедир күсүдери болган. Районун амыл-агыларын малдыг чаш төлүн медди алыр көчүтү чугула согууганын өч четпес шиттирлөөн. Чижэ, төрүрү чүс мал бүртүлөөнө чүглө 59 бызааны, 63 хураганы, 61 аныларын алган. Ленин атыг колхозтун О. Шынаада хой фермазында безин 2000 амыл хой 60 чылдын хураган бербөөн. Оң кол чылдагынын чүдөл ине, малдын өдөржилгени болгаш тарып боозалдыганын өрткөн чылын өч багай органикачкыларын. Мал амылын доктүдериңе улуг укур-дуалыг бода амылчы агы үдө база өч четпес чорутуп турарын конференция шынгы буруу шапкан.

Малга бижыг чем-суурун турту-

зар, малдын аны-бүрү зарыгыры-биле демиселди күсүдери согууганын четпес шиттирлөөп келген түнелдиге 60 чылды чеди айларын дүргүзүнд инитизи-биле 7371 баш мал өлүп хораан азы район 187 тонна эттен когаран. Меланиастаттыгана койку бригадаларын амылчы СЭКП райком, партия өгө органикачкыларын шөөлүт кичөөгөй салбайн турар. Мынчаан ол бригадалар органикачкы амыл-агы талазы-биле бижышкан, хой амыл чедилкинеринг дөгүдериңди үлөгериң көргүзүп шыдавай турар.

Партиягы масса-политиктиг болгаш органикачкы амылчы чамдык денелге тургускан түнелдиге районун амыл-агыларын сүт саанчынын чыл планын август 1-ге чедир чүглө 48,9 хуу күсүдери. Эртен чылдын август 1-ге турганында Ленин атыг колхоз 2,3 тонна, «Ак-Эрик» колхоз 1 тонна сүттү 60 чылдын өвөжөткөн. Ситос белеткээр чылынын район чыл бүтүдө күсүдери негелден. Эртен чылдарын ол улуг частырылган чогуур түнелди районун партия органикачкыларын ам-даа калбарынын конференция буруу шапкан. Районун амыл-агыларын ситос белеткени 60 чылдын август 15-ке чедир өгөлөвөн турган.

Амылчы чоннарын ортузунга чорудуп турар беседаларын, номчудаларын, лекцияларын амылчыларын, амыл-агынын төлөвлөр чыл согуугаларын-биле ам-даа сыйрып холбайн турарын төлөвлөр шынгы шүтүмчүлөөнөр. Күрүнеге дүк садарынын чыл планын август 10-га чедир чүглө 83,9 хуу, эттин—62 хуу күсүдери болган. Мал амылын продукттарын күрүнеге садир тургустунган чедилкинеринг күсүдериң аргалары бар-даа болза, ол хүлээлгенин күсүдериң СЭКП райкомунун секретарыларын өшөр

Араччаа, Јамакал, райлуксомун улугтургузарын өшөр Оолак, Дегус-оол оларын хандырып шыдаваанын конференциянын төлөвилерин чиди-биле принципалдыг шүтүмчүлөөн. Тараа култураларын тарылга шөлүн район бо чылын 2437 га чедир калбартын, планын күсүдериң болза-даа чедир амыл-агынын бедик култураларын дээш бугуар демисел чоруттуушкан, Ленин атыг колхоз (даргазы өш Биче-оол, партком секретары өш Сарылар) чамдык тарылаганын планын күсүдери. Тараанын чагы ажаалданы, сүттарыны багай ажаалданы, сүттарыны муракчыларын көүдөрдү соруга-биле кукуруза шөлүн 400 га чедир калбарган-даа болза, кукуруза тарылаганын агролектиктиг чуртунун хажыдып, дөрбөлчүлүн тарып артыш шүтү амыл-агы болган. «Чодураа» колхоз 85 га черге кукуруза урезини бөлүп селка-биле тарааны илерөөн. Районун колхозтары дүктү ажаап алышыкынында амыл чедир белен эвес, 8 комбайнарын чүглө үштү септээр.

СЭКП райкомун, райлуксом чүглө кезде амыл-агынын эвес, хаван үлүктүрүп болгаш садыр черлерин четпес удурутун турган. Оң түнелдиге Шурмаатын райлуксом комбинды 60 чылдын чеди айларынын амылын күсүдериң. Комбинатын амылчыларын ортузунга кичөөгөй амылчы чамдык денелге тургускан, күш-амылдын сагыла-чурунун трөөр таварылгалар мыл бар. 1961 чылдын чеди айларынын дүргүзүндэ баран саарылганын планын райло чүглө 91 хуу күсүдери. Садыр амылчыларын харысалганын бедилер, чонну хүн бурун чугула хөргөлө барышкан-биле хандырар соруга четпес боттандыр турар. Районда коммунал амыл-агы чери 60 чылдын баштай-гай чарышты чангыс-даа дөрбөлчү метр туртталга шөлүн амылчыга кырдыр, чуртталга бакынарынын кол септелгенин планын чүглө 64 хуу күсүдери. Ол мыншан кол-

хозтарда тудуг амыл өч оожум темпиге. «Ак-Эрик» колхозтун хой-жулары, Ленин атыг колхозтун инек каларчыларына 60 чылдын чангыс-даа бакынын тутпааны илерөөн.

Партиягы масса-политиктиг болгаш органикачкы амылчы бар четпестерин конференциянын төлөвилерин чиди-биле шүтүмчүлөөп илереткенир. Партия чырдышкынын системалыг школаларын, балгүмүн СЭКП райком, партия өгө органикачкыларын четпес удурутун келген. Районга турган 18 балгүмүн дөртү барык амылдаван. СЭКП-нин төгүзүп өрөөн талазы-биле Ленин атыг колхозга турган балгүмүн пропаганда өш Сам, Самагалдай школанын марксизм-ленинизмдин үндөилерин өрөөн балгүмүнун пропаганда өш Райков, райлуксомунун саң киддиңге партия төгүзүп өрөөн балгүмүнун пропаганда өш Фортунатов. «Ак-Эрик» колхозта политколхозын пропаганда өш Делгер оларын харысалга чок амылчыны-биле өрөдиге программанын ол балгүмүн доозуп шыдаван.

Агитация амылын ийги чергенин хөрө кылдыр көөр, олу чедир үелдес, хүн бүрү удурутун чорутуна фактыларын чамдык партия өгө органикачкыларын бар. Чамдык тарылаганы 10—12 амыл хүнүнде доозалды» деп доозунар колхозтарын тарва шадеринге чокшоа эдир-ле хөвөр турдуушкан. Ленин атыг колхозтун ситен шадеринде 120 кижин амылдап турар, оларын ортузунга масса-политиктиг амылды четпес органикачкылар. Мында ситенчилер ортузунга чүглө илеткелдер, лекциялар, беседалар болгаш номчулар чорутуушканын келген эвес, дарыян хана солуннар, дайынчы куудустар үнөйин турар. Самагалдай ортумак школанын, У. Шынаада, Шурмаата партия өгө органикачкыларын агитколлективтерин амылчы улугтургалы кошкаткан. Чон ортузунга лекция пропаганда-

нын чорударында кезде интеллигенциянын идеяныг кирип турган СЭКП райкомунун пропаганда болгаш агитация киддиң чедип албаан.

Школанын амылчылар-биле харылазын бижылаар дугайында Хоолтуу Тес-Хем районда четпес боттандырды турар. Школаларда бугуруле өрөдигенин багай органикачкыларын, өрөдиге кабинеттерин, мастеркалаларын, өрөөнчилерин бугуруле бригадаларын бугу барык дуулап тургускан. Школаларын бугуруле базаларын бижылашкан.

Коммунистерин муракчы ролюн улам-на бедилер, партиягы сагыла-чурунун бижылаар дээш демиселди СЭКП райкомунун бирөөү, оң органикачкы, чамдык партия өгө органикачкыларын кошкак чорудуп келген. Шурмаата, СТ-те, Берта-Да школанында, У. Шынаада партия өгө органикачкыларын партиягы хүрөөлөкчизи өстүреринге кичөөгөй салбаанар. Партия кемчигүмүн кандидаттыга кирерин күзөөн нерин политиктиг болгаш амылчы мезу-шынчыларын өки хызып өрөсө фактылар бар. Чижэ, Ленин атыг колхозта партия комитетин СЭКП кемчигүмүн кандидаттыга инек оораван Дажы деп кижини кылып алган. Ол мыншан хууда амыл чуртун чорутуп уаучула Таваченко, арагачы болгаш хой-инити колорч-чурунун үрөөн Селиванов деп кижилерин СЭКП кемчигүмүн кандидаттыга Шурмаатын үлөүлөр комбинатында партия өгө органикачкыларын база хүлөөп алган турган. СЭКП кемчигүмүн кандидаттар-биле амылчы чамдык партия өгө органикачкыларын, СЭКП райкомун кошкаткан.

Күрүне мегелен, 6 тонна ситенин, урезин фондугуна 14 тонна картофельди 60 тонна кылдыр агаардан бижип, шын эвес медде берген «Чодураа» колхозтун даргазы турган өш Биче-оол, агроному коммунист өш Лузынын оларын партия өгө органикачкыларын кемчег албаан. Советтерин, профбилелдеринин ком-

сомоудун амылына удурутгалы СЭКП райкомунун болгаш чамдык партия органикачкыларын четпес боттандырды келгенин конференция медгелдөөн.

СЭКП райкомунун бирөөү амылчында улуг четпестерин бирөөн чүдөл диге, удугтерин шиттирлерин күсүдериң багай органикачкыларын келгенин. Оң түнелдиге район бирөөү амылчы чугула доктаалдарын саанын кырында күсүдере чок артык. Чижэ, механизматтыг хойку бригадаларын амылчы өшкөдөр дугайында райком бирөөү амылчы ыракта чедир күсүдериң.

«Чодураа» болгаш Ленин атыг колхозтарын амыл-агы түнелдери өрткөн чылдагында кулаулап. Мынчаан ол колхозтарын амыл-агынын өшкөдөрлерин тодаргай кемчел

ТӨРЭЭН ЧУРТКА ХӨЙ, БЕДИК ШЫНАРЛЫГ „КАРА АЛДЫННЫ“ БЕРЭЭЛ!

ДАГЖЫЛАРЫНЫ БЕЛЭЭ

«Кызыл-Хавак» шахтазын дагжылы совет шахтёрларын чаңыл болган байырдалынын хууну бо чылын дайгачык үедө, кажан бүгү өфөт чон СЭКП-нин чаа Программанын болгаш Уставынын төлөвиледерин улуг сонугургал-биле таныжып, чугаалажып, өрөнип турар үедө, партиянык төгүлүг XXII съездинин муруу чарында эр-тирип турарлар. Бистер байырдалынык чынык хуундө чедишкенин-висти түнөп, төрөөн Коммунист партиянык болгаш Совет Чазасын куш-ажылыч чаа-чаа тик-тегеринис-биле өртүп тур бис. Билес-Ахсы суруга бо хүнерде чеди келген киж и бүрүз бирде дугарында шахтёрларын арна-рында өөрүшкүнү, катык-тогуу чор-гааралды дораан эскерип каар. Ол болза «Кызыл-Хавактын» дагжылы чеди чылдын үшкү чылын онзалгаларын хууса бетинде күсөдир дээш, коммунисттик материал-техникти баазан тургузар дээш бүгү улугун социалист чарыкыга киришип турган чеди алган улуг чедишкенин улуг чоргаарал-биле демделеп турары ол.

СЭКП-нин чаа Программанын төлөвилединде «самгы үнөң улутпунун фундаменти болуп турар металл болгаш отулар чулуу уурун улуг ажай дүргөн көүдөдери улуг ажай-ажылыч чулу-ла сорулгаларын бирээзи болуп муруну хөвөр эртар» деп билжээ. Бистерин, шахтёрларын куш-ажылы Коммунист партия болгаш Совет чазак улуг-биле үнө-лөп турары оон илден-дир, партия болгаш чазак бистерге, дагжыларга коммунист тургузукуну чу-гула уластуң даастаны оон бил-дир-дир. Инчангаш бистер чүткө куртуе планын эвес, а съезде у-куштур алган бек хуаледерин-висти чедишкенин күсөдир дээш

бүгү аргаларымысты, курлавырлар-ымысты үндүрүп, күженишкенин ажылдап турар бис. Бистиң амгы болгаш моон сонгааргы-даа чедиш-кенин үндүрүп, үндүрүп — куш-ажылыч бүдүрүчүлүүн бедилери ол болур. Шахтёрун аар куш-ажы-лыч чингедир дээш бис бүгү-ле а-ргалары, курлавырларын ажылап турар бис. «Кызыл-Хавак» шахта-зында дагжыларын механизма-ттың хуузу ай саньыла-ла ул-галып турар деп чугаалап болур. Шахта иштинде күчүлүг он-он транспортёр, электростат, электр-ил даг машиналары ажылдап ту-рар. Хөмүр даш тывыжынык бүгү делегейге страгалык бек бүдүр-чүлүг совет комбайннын «Кызыл-Хавактын» дагжылы башкарып эгээр хун мырдай ырак эвес.

Бистиң бүгүгү чедишкенин-висти ап көрөлидер. Август 25-не чедир 650 тонна «кара алдын» пландан ажыр Төрөөн чуртка бер-диси. Хөмүр даштын шынары эки деп хуаледерин үнөлөп турары биске дыка өөрүчүт. Ол ышкаш казып үндүрүп турар хөмүр даштын бот-үнөни чингедирин болдунар аргаларын долзу-биле ажыларын-че улуг күчөңгөй салдынып турар. Хөмүр даш казырын чаа система-зы чоокта чаа «Кызыл-Хавак» шахта-зын № 1 участогунда чедиш-кенин шингээтинген. Ол чорук казып үндүргөн хөмүр даштын бот-үнөни 17 хуу чингеп болур а-рганы берген. Бо ышкаш чиктер-ни ам-даа дыка хөй-нү көртүп бо-лур.

Бисте ажал норманын күсөтпейн турар шахтёрлар чок, а харын-даа коллективте калбарган социалист чарыктын мураңчыларынын хүрөсөни улам өсүп турар. Ол дөргө «мураңчыларын дурдугалык бүгү-нигитин болдуру» деп кайтам-чык эгелешкени бистиң дагжылы-рыстың боттук дөткөчөни ап турар-ынык көсүкү керечил-дир. Совет шахтёрун хуунга алдар бодуран социалист чарыкка он дөргө көр-гүзүлгөни дурдугалык шахтёрлар И. Еремин, Г. Михутин, Ф. Морозов оларга удурткан комплексилг бри-гадалар чеди алган. Ол-ла бри-гадалар коммунист куш-ажылыч бригадалары деп ат дөш демсепин турарын демделери өөрүчүт. Хө-мүр даш казычылары Т. Киселев, И. Бадиргы, А. Харламов, М. Икон-ников, В. Исаков, В. Курчатов, В. Роменский, тепсичилер А. Даг-ба, Н. Терехин, Ю. Попов, сөөртүк-чүлөр Д. Байкара, Б. Седеп, Н. Ха-жышкенин шахтёрун хуундө кол-лективте бек үнөлөни ап турар.

Бүгү байырдалымын хуундө демделеп эртарип тура, Коммуни-ст партиянын XXII съездинин ажыттынар хуундө чедир 7000 тонна хөмүр даштын пландан ажыр казып тывар деп хуаледерин чедишкенин күсөдир дээш ийи далкыр күженишкенин-биле ажыларын үндүрүп турар бис. Т. АНЧЫМАА,
«Кызыл-Хавак» шахтазын № 1 участогунуң начальниги.

Бүзүрээр мен

Шахтёрун куш-ажылы шаанда эң-не аар-берге, шуут-ла аргакыла чыгачканын ажылы деп санап турган болгай. Ам өөрүрдөөн, Коммунист партиянык болгаш Совет чазактын кижиниң чагай чор-уу дээш хун бүрдөги сагыш салышканынын ачындыла шах-тёрун куш-ажылы хүндүлүг, харысагалык болгаш үнөлөп ажыларын бирээзи дугаран. Мен шах-тёр болуп 30 чыл дугарында ажыл-дап келдим.

Ам күчүлүг чаа техника шахтёрун куш-ажылы улам-на хөй хөм-чөдүн-биле солуп турар. Баш-ла чылдар бүрүнгаар бис маада хөмүр дашты хол-биле өрүмөш турдуус. Ол дыка-ла аар-шүттүгү ажыл. Ам шахтада чүткө электр-ил өрүмөри ажылап турар. Хөмүр дашты чоокка чедир-ле шахта иш-тинден аытар-биле үндүр өөрүтүп турдуус. Ол аытарын ам күчүлүг электростат солаан.

Бо магалык үедө шахтёр болуру база магалык-дир. Бистиң куш-ажылымыс Төрөөн чуртувустун кү-чүлүг улам күшөдиринге, бүгү делегейге тайбыны быжылаарын-га салышкын болуп турарын бо-дө кээрге өөрүчүг болгаш чоргаар салындырар. Мен шахтага бо хире үр ажылдамык-даа, ам-даа хөй-хөй чылдарда бек бүдүрүчүлүг ажылдап, коммунист тургузары-ның өндүр хөрөөнө үлүмүн ки-риштирерге белем мен. База-ла мен ышкаш хочун шахтёр эжим Артем Петрович Харламов-биле ка-ды айларын, кварталарын план-ны онзалгаларын 130 хуудан ку-дудтайн ажылдап тур бис.

Киж төрөлгөтөнүн чырыкы-ланчак келир үезин тургузарының эчис сорулгалары партиянын чаа Программанын төлөвилединде айттыган. Ол сорулгаларын со-вет улус долзу-биле чедишкенин күсөдир дээрине бүзүрээр мен.

М. ИКОННИКОВ,
казылчы.

Ам-даа бурунгаар

СЭКП-нин чаа Программанын төлөвилединде куш-ажылыч орга-низацияны экижидерине кол күчөңгөй салыры айттыган. Ону чеди аларын бир чутула аргам болза бүдүрүгө комплексилг ме-ханизацияны болгаш автоматчылыгны калбарып шингээдери, ыла-нык комплексилг бригадаларын тургузары болур.

«Кызыл-Хавак» шахта участогунга бирги комплексилг бригаданы чоокта чаа тургускан. Оон бригадинге мени томуйлаан. Бүдүрүлгөн канды-бир депшигелги чаа аргам шингээдип ажылдап эгелеп турар үедө бердөшкенин маавыла туруп келир болгай. Биске ындык бер-дөшкенин база эвеш эвеш таварышкылаан. Оларын шымдыккай-биле ажи эркен, комплексилг бригаданы депшигелги эки талаарын дагжыларын өске бригадаларыга бүтүрелди-биле шынытарды-мыс. Ам бистиң үлөгөрүн эгелеш өске хөй-хөй бригадалар ком-плексилг метод-биле ажылдап эгелешер.

Бүгү муң-муң совет шахтёрлар-биле кады боттарымын чаңыл болган байырдалымык куш-ажылыч улуг чедишкенин ужуражып тур бис. Мен ам бодумун бригаданы үш чыл дугарында улаштыр үндүрүп келдим. Бригада кезиңдерин шуңу ажыла кызмаккай, өдүлү эр-тейлер чүве. Шахтёрун хуундө чедишкенин ужуражыры биске чаңыл болу берген. Партиянын XXII съездинге алдар бодуран социалист чарыкка киришип тура, алган хуаледерини доктаамал ажыр күсөдир келдиси. Август айнык бүдүрүгө планын ол айнык 23-те-ле күсөдир бис, ам пландан ажыр 250 тонна хөмүр дашты казып үндүрүвүс.

Чеди алган чедишкенинге оожургаары бистиң шахтёрларын чаң-чык эвеш. Инчангаш моон сонгаар чаа-чаа куш-ажылыч тийелгелерге бурунгаарлавышаан, Төрөөн чуртувуса бек шымарды, хол «кара ал-дынны» бөөр дээш күженишкенин ажыларын үндүрүп турар бис.

Ф. МОРОЗОВ,
комплексилг бригаданың удурткучу.

«Кызыл-Хавак» шахтазында казычыларын эң дээр

«Кызыл-Хавак» шахтазында даг инженер Д. Чаш-оол удурткан элзет коммунист куш-ажылыч коллектив деп ат дөш демсепишаан, куш-ажылы бек көрүзүлгөни чеди ал турар.

ЧУРУКТА: шахтёрлар элзет эгээр муруну чарында (муруну оодуруга О. Дажит-оол, В. Чачыков, Ю. Берестов, И. Еремин, Д. Беспаликов, Б. Седеп, (Артында) Н. Терехин, Д. Чаш-оол, Ф. Игнатова, М. Семизоров, А. Глушаков. Фото В. Лутковтуну.

БРИГАДАНЫҢ БИРГИ ЧЫЛЫ

Шаган-Арының № 2 школа-зын интернадына кире берди-вис. Өрөнишкенин бүдүрүгө бригаданың бригадир Бари-лей Макара биске мынча деп ча-галды:

— Артында-ла тос чүстүг, күр-бес силер бе, ийи жер, аар бар-ла? Бир эвеш илдүү бодура ке-де бээр болуурла, чыраа ара-мыкка кире берген-биле дөмөй-ле болду ийи.

Оон дөшкө-биле кады тура турар каан кукурузуны бри-гадир биске эвеш көрүстү. Шы-нал-ла, каагай үнгөн кукуруза болду.

— Бо каймыктың мынчаар ча-гай өстүркен кукурузаы боор, дүңжүм?

— Бистиң-ле богай, өрөниш-кенин бригаданың чылдары кылган ажылыны түңгөли бо-ду. Бистиң участоуыста чүгө-ле өкөдүн эвеш, а оон өдүмдө-чүсү—чыгар сөккөсү бир да керде база бар. Олардан эгелеш, тарааш өстүркен кукурузаы-ле хөй: 25 гектар керде кызыл-тас, 2 гектар картофель, 2 гектар ногаа айлаан.

Он ынаар харымла коруу, чылдары тарты өстүркен куку-рузанын сорттарын делгез

Үндүрүглериң дүжүрериниң ийги үе-чадазы

Бистиң чуртувустун үзүс ажы-агыйымын бүгү адыралында улуг чедишкенин ажылынын болгаш албан-жаакчыларын ажал төлөвирден үндүрүглери оксадыр дугайында хоойлууну хулаап алыр арганы ССРЭ-нин Дөди Советинге берген. Ол хоойлу болза чонун материалдык чагай байдалын улам экижидер дугайында Коммунист партиянык болгаш Совет чазактын хун бүрү сагыш салышканын чаынаанчак керчелели-дир.

Хоойлууну 1960 чылдын октябрыдан эгелеш айда 50 рубль чедир шалынык ажылчы чоңардан олча-ажык үндүрүп тырттарын соксаткан. Айда шалыны 51-ден 60 рубль чедир ажылчыларын болгаш албан-жаакчыларын үндүрүп орту-муна-биле 40 хуу чингеткен.

Үндүрүглөр оксадырынын бир өлтөөн боттадырганынын түнө-линде чоңга улуг чингедер бол-ган. Чижээ, Чөөн-Хемчик районун харылаа конторазында 15, рай-үлөтүр комбинатында 26, район эмелгезинде 68 ажылдакчыларын үндүрүптен хостаткан. Ол ышкаш Элүү-Хем районун «УТКА 25 чы-лы» совхозун 109 ажылчыларын үндүрүптен хостаткан болгаш 94 ажылчыларын үндүрүп ортумуна биле 40 хуу чингеткен. Ол-да районун эмелгезинде 83, районун 55 ажылдакчыларын холга алыр а-жыла өскөн.

Ажылчыларын болгаш албан-жаакчыларын ажал төлөвирден үндүрүглери оксадыр дугайында хоойлууну амдыралта боттадырар талазы-биле обласка улуг ажылар чурттугунан. Эртен чылдын август-тус-тус организацияларын саналта ажылдакчыларын чөр-чөтө су-галда чүвөлө хурдаларын эртар-ген. ССРЭ-нин Дөди Советинде бек-ки сессиянын материалдарын талазы-биле лекцияны чогааткан, ажылчыларга болгаш албан-жаак-чыларга лекцияларын, беселелерин чөр-чөтө чурттуулаан. Облдын «КЭ» организацияларын үндүрүп турар дугайында хоойлууну канчаар боттадырып турарын талазы-би-ле обласка 720 ажык организа-цияны болгаш бүдүрүглериң

Бистиң обласка интижи-биле 9.500 ажылчылар болгаш албан-жаакчы-ларын холга шуут алыр ажалын-га чылда интижи-биле 200 муң рубль немере. Чижээ, айда 60 рубль ажал төлөвирлер чылда 42 рубль 96 көпөкти холга немей алыр, 61 рубль шалыныгылар—39 рубль, 63 рубль шалыныгылар—39 рубль, 66 рубль шалыныгылар—18 рубль, 68 рубль шалы-ныгылар—9 рубль 60 көпөкти немей холга алыр.

Үндүрүглериң кемчөөлү кайы хире кемчөөлө чингээриниң дугайын моон ааанда чиктер көр-гүпүр турар: 1961 чылдын октябры-да 61 рубль ажал төлөвирден ол-ча-ажык үндүрүп чүгө 45 көпөк-ти тыртып алыр, ам үеде ол шал-ындан 3 рубль 30 көпөкти тыр-тып турар, 67 рубль шалын-дан 3 рубль 30 көпөктин ортуна 3 рубль 15 көпөкти, 68 рубль шал-ындан—4 рубль 50 көпөктин ор-туна 4 рубль 05 көпөкти тырттар. Элүү-Хем районун «УТКА 25 чы-лы» совхоза 1961 чылдын ок-тябрыда ажал төлөвирден эгелеш, 94 ажылдакчылар олча-ажык үн-дүрүптен хосталыр, район эмел-тезинге 36 киж, райпога—27 киж үндүрүп тырттырар апар.

Ажал төлөвирден үндүрүглөр оксадырынын ийги үе-чадазын чотур белегелди баш бұрунгар чорудары эргөжөк чугаа. Бо тала-зы-биле чонун ортузунга тайлы-бар ажылын амдылаштан чорудар керек.

Профезилет организацияларын бо чутула ажалдык ажылынга туруп каалай, сар-лөө органдары-биле кады «Ажылчыларын болгаш албан-жаакчыларын ажал төлөвир-ден үндүрүглери оксадыр дугайында» ССРЭ-нин хоойлууну амды-ралта ийи боттадырып хандылар ахуалеген.

Н. ПУШКО,
«Облкомун» күрүө ортузгалык кидизиниң начальниги.

Бистиң чуртувустун үзүс ажы-агыйымын бүгү адыралында улуг чедишкенин ажылынын болгаш албан-жаакчыларын ажал төлөвирден үндүрүглери оксадыр дугайында хоойлууну хулаап алыр арганы ССРЭ-нин Дөди Советинге берген. Ол хоойлу болза чонун материалдык чагай байдалын улам экижидер дугайында Коммунист партиянык болгаш Совет чазактын хун бүрү сагыш салышканын чаынаанчак керчелели-дир.

Хоойлууну 1960 чылдын октябрыдан эгелеш айда 50 рубль чедир шалынык ажылчы чоңардан олча-ажык үндүрүп тырттарын соксаткан. Айда шалыны 51-ден 60 рубль чедир ажылчыларын болгаш албан-жаакчыларын үндүрүп орту-муна-биле 40 хуу чингеткен.

Үндүрүглөр оксадырынын бир өлтөөн боттадырганынын түнө-линде чоңга улуг чингедер бол-ган. Чижээ, Чөөн-Хемчик районун харылаа конторазында 15, рай-үлөтүр комбинатында 26, район эмелгезинде 68 ажылдакчыларын үндүрүптен хостаткан. Ол ышкаш Элүү-Хем районун «УТКА 25 чы-лы» совхозун 109 ажылчыларын үндүрүптен хостаткан болгаш 94 ажылчыларын үндүрүп ортумуна биле 40 хуу чингеткен. Ол-да районун эмелгезинде 83, районун 55 ажылдакчыларын холга алыр а-жыла өскөн.

Ажылчыларын болгаш албан-жаакчыларын ажал төлөвирден үндүрүглери оксадыр дугайында хоойлууну амдыралта боттадырар талазы-биле обласка улуг ажылар чурттугунан. Эртен чылдын август-тус-тус организацияларын саналта ажылдакчыларын чөр-чөтө су-галда чүвөлө хурдаларын эртар-ген. ССРЭ-нин Дөди Советинде бек-ки сессиянын материалдарын талазы-биле лекцияны чогааткан, ажылчыларга болгаш албан-жаак-чыларга лекцияларын, беселелерин чөр-чөтө чурттуулаан. Облдын «КЭ» организацияларын үндүрүп турар дугайында хоойлууну канчаар боттадырып турарын талазы-би-ле обласка 720 ажык организа-цияны болгаш бүдүрүглериң

С. Т О К А

Куш-ажылың маадыры

Шөө малынар, саар инөөр, быза-көзөөр каш чүвөл, сактып алгаш чугаалар!»

Шөө малынар, саар инөөр, быза-көзөөр каш чүвөл, сактып алгаш чугаалар!»

Шөө малынар, саар инөөр, быза-көзөөр каш чүвөл, сактып алгаш чугаалар!»

Шөө малынар, саар инөөр, быза-көзөөр каш чүвөл, сактып алгаш чугаалар!»

Шөө малынар, саар инөөр, быза-көзөөр каш чүвөл, сактып алгаш чугаалар!»

тырга. Уаун-Чангы-биле Биче-оол хойнундан сазынарын уштуп келгенер.

— Чылгыны саны болган болза 570, шары саны—75—дөш Уаун-Чангы база-ла чугаа-соот чоока олуруп алган.

— Чылгы саны 610, шары—85—деп Биче-оол чизезинден ылавы-лап адыш:

— Көрдүнер бе, дайынын меге-ле олурарын—деп кааш, чаныче чоошмулап келдире. Уаун-Чангы холдарын өрү көдүрүп, дүжүп бер-ген солдат мынча болган.

— Оң оозу меге-мөгө, малын ча-жырган болгай аан, көрдүн бе, аза-ны!—деп өске чон оон-моон кукун-нап үнгөн.

— Бир эвеш өске малынарын бажын база ол ышкаш чажыра бол-зунарз чите туткаш санаар, а си-лерни харысалгага кирер бис! Үндүм-мындык чүве болза-биле шыны чугаалап олураруна оон дээр чүве турбас оору!—деп Хертек шыныгырап каарга:

— Чаа—дөш, Уаун-Чангы база-ла олуруп алган.

— Өске малынар чекел?

— Саар инетин, шөө чүвөлериң дугайында кадай эки билдир боор, а чылгы биле шарылар ду-гайында чап-чаа девидаш, соора чу-гаалашкан-дыр мен. Эш Биче дар-ганы шыны-шын—дигеш, Уаун-Чангы база өсүрүп кагган, ааандан өрү бакылап олурган.

— Шөө малынар, саар инөөр, быза-көзөөр каш чүвөл, сактып алгаш чугаалар!»—деп Хертек дар-га өтүң хөрөөжөн эзизден айтыр-ган.

— Алыр-чир дөш болуунара са-нап алынар, билбес мен!—деп ба-жын безин ковайтып, ыглаашкын, хоралдыкынын аразы-биле кадай даштык куксунап каан олурган.

— Каам, дарга, мөңө чугаалаар чүве бар апарды—дөш, киж и ор-тузу четкен, хөп-сыны куруг-ла сүт, өсө тонунун өңү таныттымыс болган, бажынын өңү селбегер, ар-ны-бажын көргө аар ажылдан ша-зырааны хөлчөк кадай киж и туруп келген:

— Бо мындагыларын малын-даа санаптары кай баар ол, өңү-чө-рединги бо хой каажынын дө-реңи ааан касык сүл каан чүве болгай—дөш холу-биле айтырга, хамык кижилерин кара ында-ла барган. Оон биче болгаш олар ынаар бурт-ла дөңгөн. Демги кадай ха-мыкты мурунаш, шарааш каажанык мыры-биле арта халып киргеш, ай-ты берген.

Ол черни казарга аргачы-биле тах шарып каан кидистер уштуу-лап турган. Ону чылап көргө диян, хураган кежи тоннар, мөңгүн эер-чөгүт, аяк-сава, кыдат хевестер, тортүг, чычы тоннар, былгаар, шоо-дайда адын акпалар база эдилел-дер бар болган.

Чап-чаа болган болушкунуң

күүсөдир шыдаан. Ажаалданчы киж чуртканын түнөлдө, эгел куксура эвеш, а өске-даа култураларын үнүк-дүжүдү багай эвеш болган.

Бүдүрүгө бригаданын эревинде бир «ДТ-24» деп трактор, бир автомашина быжылаткы-ан, Машинанык чооажымы онуу классы Суртэй Макара, трактор-ист Оюн Михаил, үнөткч Анай-оол Балаи, бок үнөткч аштак-чылары болгаш сугаргычылар Хемер-оол, Чаш-оол, Чамбар, До-пушка, Шахтар-оол болгаш оон-даа өске өрөнишкени чагай дүжүтү өстүрер дээш эки ажал-дык чалаанын шоланык дире-кция махтал турар.

Бүдүрүгө бригаданын бо бүдүрүгө ажал-ажы ам эки түнөлдө, чагай дүжүтү берген. Кызыл-тас быжыл турар, өске културалары, ногаалар база-ла четки быжы бергелеш. Баштай-гы ажаал алышкын эгелеш, То-рааның үнүкүмү эки байы-лында алырга, сектар бүдүрү-лгенде 12—13 центер дүжүтү алары маремдаа чок. А куку-рузанын элзэн хөй ногаа мас-сазын база-ла ажал алдырар.

Д. ЕНДАН.

Чурукта: «Кызыл-Хавак» шахтазында казычыларын эң дээр бригаданын удурткучу Г. Михутин электр-ил өрүм-биле хө-мүр дашты үттеп тур.

Фото А. Чапайкынын.

Чурукта: «Кызыл-Хавак» шахтазында казычыларын эң дээр бригаданын удурткучу Г. Михутин электр-ил өрүм-биле хө-мүр дашты үттеп тур.

Фото А. Чапайкынын.

Чурукта: «Кызыл-Хавак» шахтазында казычыларын эң дээр бригаданын удурткучу Г. Михутин электр-ил өрүм-биле хө-мүр дашты үттеп тур.

Фото А. Чапайкынын.

Чурукта: «Кызыл-Хавак» шахтазында казычыларын эң дээр бригаданын удурткучу Г. Михутин электр-ил өрүм-биле хө-мүр дашты үттеп тур.

Фото А. Чапайкынын.

Чурукта: «Кызыл-Хавак» шахтазында казычыларын эң дээр бригаданын удурткучу Г. Михутин электр-ил өрүм-биле хө-мүр дашты үттеп тур.

Фото А. Чапайкынын.

Чурукта: «Кызыл-Хавак» шахтазында казычыларын эң дээр бригаданын удурткучу Г. Михутин электр-ил өрүм-биле хө-мүр дашты үттеп тур.

Фото А. Чапайкынын.

КУШ-АЖЫЛЧЫ БЕЛЕКТЕР

Румынияны фашисттик дарлактардан хостаанынын хүнү—чоокта чаа болган национал байырлалды Бухаресттин машина тудар заводунун коллективни бүдүрүлгөчү улут чедикшиинер-биле уткаан.

— Завод болза анык, чаа завод—деп бүдүрүлгөнни партбюро секретарынын оралакчысы, шаянда ук заводтун ажалчыны чоран, ам инженер-металлург Марио Нардин чугалап турар. Завод чаа станоктар болган машиналар-биле дериттинген. Бо талазы-биле биссе дык хөй социалисттик чурттар, бирги өлчөгөчө Совет Эвджели улут дуганы өткөргөн. Кылым турар продукциянын чартык кезили делегейни хөй чурттарыча экспорттап ундурп турар бис. Бистин чуртувустун чамык улуттур бүдүрүлгөчү, ылангыч Лудушта болган Вучечиле чигир кылдыр заводтар, Бразыла, Новодарыла химия бүдүрүлгөчү болган өскө-даа черлер бистин заводтун кылган дериг-херекселдери-биле дериттинген.

Бо хүнерде хөй муң ажилгил коллектив кара-кызыл ажилдаан. Заводтун хүндүлөт самбыраанда продукциянын бедик шынарды дөш социалисттик чарытынч мурнагычлары-тогары Кростаке Роды, котельщик Марин Дима, кан экилдирчи Василе Стан, слесарь Мария Петку, дарган Георгье Боба, шуткучу Ион Илие болган өскө-даа чоргарал-биле көрүп олураарлар. 125 бригадалар социалисттик чарытынч бирги черинде чоруп турар. 238 кижиле тус-тузунда хүндүлөгөчү аналган. Шапта 50 муң тонна бус күчүлүг бус көтөргүч хуусаа бетинде төлөвлөп кылырын төлөвлөкчүлөр шиптирлөөнөр. Ол хүндүлөгөн аял август 8-те күүсө-дешкенер. Он тонна бир көтөлдү август 10-да белекчеп кылган, ол болза айыккан хуусаазындан ийи неделя бурунгаар өрте доосканы ол. Ол шыккан август 23-ке чедир хөй чедикер алган хүндүлөгөчү хуусаа бетинде, доосканнар. Завод болуун

анымалар бригадаларына чоргараланып турарлар, олар чүгө акы шынардык продукцияны кылым турарлар. Ол бригадаларык барык-ла бүгү келажүнери келжөки ортумак школарынын тоску, ону болган он бирги кластарында өрөнөп турарлар. Келер чымы олардын дык хөй республиканын дөш өрөдиге черлеринге кирерлер.

Бедик мергежилдик кадрлар дугайында мында сагыш салып, оларын үргүлдү белекчеп турар. Бо чымын үжөн чыгыш он эки бүдүрүлгөчүлөр, колдуунда анык кижилер чуртун дөш өрөдиге черлеринге бүдүрүлгөнни стипендияны-биле өрөнрлер. Завод чамында профессионал школа база ажилтыган, анаа заводка деректик тусвай эртемчилерди белекчеп турар. Эрткен чымында аял чүс хөй аныклар турган болза, а ам олардын саны ийи катап өсөр. Хөй-хөй улут намыз ажалчылар хорайда мастерлерин ийи школаларында өрөнөп турар болган доосканнар. Механика цегинин бригадир Аумитру Хончеру мынча деп биске чугалады:

— Бистин бригадасы холушкак. «Кыргынар»-да, анык ажалчылар-даа бар. Улут улус аныктарга дуржууганын берип турарлар. Ажилдеревис акы чоруп турар. Бистин бригадасы бүдүрүлгөчү мурнагычларынын бирөөсү. Эки ажилдап, хөй акша аналган турар бис. Бедик кымын каан станоктарже айткан ол, «бодур бистин продукциясы, олардын даштыкчы улутур» деп чугалазын доосту. Заводтун коллективинин перспективасы улут: ол улам-на калыбарып турар. Алды чыл планынын төнтөгүтүнө чаа-чаа чедер, бүдүрүлгөчү черлери туттунар, продукция бүдүрүлгөчү барык-ла ийи катап (172 хуу) көвүдөр, ажал төлөвир база дык өсөр.

Н. КРАВЧЕНКО,
СЭТА-нын корреспондентизи.

Румын Улус Республиканын найсылалы Бухарест, Республика шөлу.

СЭТА-нын фотохрониказы.

Раск биле Диллоннун парлалга конференциясы

ВАШИНГТОН. (СЭТА). АКШ-тын күрүнө секретары Раск болган сак-дөө министри Диллон олар август 22-де калы кылган парлалга конференцияныга чүе чугалааннар. Барымы-берилинин айттырынын талазы-биле барымы талакы күрүнөлөр биле Совет Эвджелдин аразынга чугалажышкынар болду деп дээринин дугайында айттырылган харылавышкан, Раск бола болуун мурунунда элзон хал чугалаарына шыккан, мынды чугалажышкынар кан-чаарга-даа болур дээринин дугайында ниети меделгел кылыры-биле кызыгалаттыган. «Ук айттырыны чугалажып көрөйүн туралда ол айттыры кедергей чыдыр крале болу берин харысалгалы күрүнөлөр болуруларын мен черде бола шыдавас-тыр мен»—деп ол чугалаан.

Берлинде «кызыгаары катганы» ол чугалажышкынардын болууну болуруна калдыр-бир салдарын чедирген бе дээринин дугайында айттырылган Раск, чугалажышкынардын айттыры ол «отдаргай болушкундан» хамарыштыр тургустунайып турар деп харылаан.

Совет Эвджели-биле чугалажышкынардын күрөчөгөчө хамарыштыр барымы талакы күрүнөлөр болулары аны-аны болу тур дээринин дугайында Европандан көп турар дыналгыларга хол-баштыр болууну бодалы чугалаарын Расктын корреспондентизинин бирөөсү дилзон. Күрүнө секретары ол айттырыны харылаарындан ойталаан.

Нейтралдык чурттарынын Белградка ам болур деп турар конференцияга хамарыштыр Каттышкан Штаттарынын тургустуну дугайын Расктын айттырыга, ол конференцияга өскө чурттарынын киржирин АКШ диктевийн турар, мынчала-даа киржирешер деп база чугалавайып турар дээрин ол бамтыкан. Мын-

КНО-НУҢ КОЛ АССАМБЛЕЯЗЫНЫҢ ТУСКАЙ СЕССИЯЗЫНДА

НЬЮ-ЙОРК. СЭТА-нын корреспондентизери Г. Васильевтин болган Л. Пономаревтин дыннатканы болза: КНО-нун Кол Ассамблеязынын тускай сессиязынын августун 23-түн хүндүсү хуралына Франциянын агрессиязынын түнелинде Тунисте тургустунган айымыды байдалын дугайында айттырыны чугалажып көөрүн үргүлдүлөгөн. Африканын болган Азиянын хамарылга чок чурттарынын төлөвлөкчүлөрүнүн чалбыштыг килеңдешкенин өскөтери Бизерта районда хан төгүшкүтүнүгү буртууларына илередиш турган. Сауд Аравиянын төлөвлөкчүлөрү Салех Шугаирин демдегелди: 32 чурттарынын резолюция төлөвлөкчүлөрүн сорулгазы бидинтир—Тунисте камгалаары болган ол чурттын девискөргөндө агрессчи шерлерин үндүрери болур.

Даштык девискөргө шериг базаларын хевээр тургустуунын эргежок чугалазын бамтыканынче барымын чүк төлөвлөкчүлөрүн ордала-жымышкынарда индонезия төлөвлөкчү Сукарджо Виджонаното чык-ча шавышкын берген. Шериг базалары, шериг керөөлери болган шериг эвджелдери болза тайбынны камгалап тураларга дөткөмө болур дээр үзөл-болдаларын бистер шиптирли-биле бурру шаап турар бис деп ол демдегелен. Камгалап сорулгазы деп чыдагаан-биле тургустун-

турар ол шериг базалары национал-хосталгалык шиптирлиниери базарына болган анык күрүнелерин хамарышпас чорутун үрөринге ажилаттынып турар. Бизерта дугайында айттырыны шиптирлөөринин кара чангыс аргамз Тунисте француз чөпсөкчиг күштерин деп-дөраан долузу-биле болган чугаа чокка үндүрери болур деп ол чугалаан.

Албаниянын төлөвлөкчүлөрү Будо тунис улустун шыныг херөөн болууну чуртуну долузу-биле дөткөм турарын меделгелен, француз агрессияга удуз шыныгы хөмөчөлөрүн Айымы чок чорук Чувеленинин алырына агрессчи бөдүлгөчүлөрүн НАТО-нун киржикчилери колонналдык күрүнелерин бамтыгынын ийи моондантаан дээрин онзалап демдегелен.

Афганистандын болган Суланын төлөвлөкчүлөрү 32 чурттарынын резолюция төлөвлөкчүлөрү, Тунисте бот эргелер чоруту катап тургустууларына, француз шериглерин Бизертадан үнүп чорутууга идеялин илереткенер.

Улустун хосталгаже күзөл-чүктүлүн шериг күчүзү-биле басып шыла-вас дээрин Тунисе болган таварылга көргүтүп турар-дыр деп Афганистандын төлөвлөкчүлөрү Табийи меделгелен.

Оон-биле хүндүсү хурал доозулган.

БӨГҮНҮҢ МООЛ

Социалист күш-ажылдык бригадасы деп ат дөш шиптирлөөчүлөр чуртта калбаран. Көдөз ажал-агымга социалист күш-ажыл чурттарынын база өрөкчөлүгүн, ажилдарынын үлөстөрүн көргүзүп турар 400 ажык коллективтер ол шиптирлөөчүлөр эгелекчилери болуп турар.

Селевсий аймактын күчүлөрү кур-ажыл-агым черинч ажилдакчылар дүжүт ажал алышыкынын пламын 180 хуу күсүскен. Тарааны эки ажал база ажеткелик аргаларын чөп ажаллаанын түнелинде ол ажал-агым дөткөрүзүндө 24 центнер тарааны ап, бодуңуң районуңга эң эки көргүзүңү чөдип алаан.

Элээн каш чылдар бурунгаар Моол Арат Республикага сад ажал-агымды сайлап эгелээн. Баштай-ла ону Шаарың (Селевсий аймак) кат-чамыс ажал-агымдын станциясыга чоруткан. Амык үеде МАР-да үш ыңдыг станциялар бар.

Садтарың шадлары келерин дугайында айттырыны МАР-нын эртемгер Академиктерине чугалажып, болууларынын тускай эртемчилери-биле кадм Моолдун сад ажал-агымдын ажалдакчыларын чоруткан шиптирлөөчүлөр болган дуржууларындын алааш көрөгө, 600 гектар ажык хире чер кимисти үнүшүлөр тартып олурутууга таварышкы болгон. Ол шадлардын чыл санында 8 муң тонна чөдир кат-чамыс ажал ап болур.

Улан-Батордун дөш болган ортумак өрөдиге черлеринин студентилери болган сургууларды көвүлдү аймактарга күрөчүлөрү калып тургузар болган септээр дөш чоруп турарлар. Чурттуң мал ажалынын хөжүмдөзүндө боттарынын салышыкын кийер дөш Моол найсылалын муң хире студентилери калы бычтангы-агымдын үзүндө эки-турары-биле аңар барып ажилдааннар. Амыктар оларды 2 млн. ажык черлери сугарылга-биле хандырган, аңаа 200 муң ажык баш калды оларгадып болур.

Бо чымын моолдун чурт черлеринде тургустунаан үш кур-ажыл-агымдарыңче ийи муң хире анык оолдар, кыстар чоруткан.

Моолдун күрүнө чирчи бодуңуң 20 чыл оон чоокта чаа байралаан. Он чылдарың дургузунда Улан-Батордун Цирк артистери моол көрүкчүлөрүн ортуңга улус көтөрөдип алаан. Күрүнөң Цирк коллектив чуртка концерттик үнүшүкчүлөр доктаама кылып турар. Моол Цирк артистер сөвгү чылдарга Европаның болган Азиянын чурттарына чөдөшкенин ойнааннар.

Чоокта чаа Улан-Баторда чуртууга уран чүлүкүң улус делегелгел ажилтыган. Моол чуркчүлөрүң чаа-чаа көзөлдөдүр оон сонурал көрүп болур. Чуркчү Чудумуң «Хөвүңүң кызы» деп чурпу өскөлдөрүн сонуралык болуп турар. Бөдүңүң моол хөжүмдөзүндө амыкчыл-чуртталгазына улусчу эрге-чөдөгөчү чылдарында калы хире улус чартышкын болууны ол чуртка көргүскөн. Чооболсан шандыкың лауреады Нанхайчен чаа Моолаа коллективтик күш-ажылдык өөрүшүлүг үрө-түнөлдү бөдүңүң чаа ажалында улус мергежилди-биле шиптирлөөчүлөр, көргүскөн.

Кызыгаарларын дургаар

ЛОНДОН. (СЭТА). Берлинден Рейтер агентиледин дыннатканы турары болза: «Сектордун кызыгаарларын дөш болбас чоруту хандылары-биле» англи, француз болган америк шериглер Барымы Берлинде мөңдө-дөш турар дугайын эвделчилердин төлөвлөкчүлөрү дыннаткан.

Чөп Германиянын кызыгаарды кылган кызыгаарлаашкынын хөмөчөлөрүн сонда Берлиндин барымын чүк мөңдөткөчүлөрүнүн дугайында айттырылган шериг мөңдөткөчүлөрүнүн болуу турар деп ол чугалаан. Ол кызыгаарлаашкын хөмөчөлөрү барымы талазында 100—100 метр чөкшүлөвүзүң база сагыдылган. Ол чүс метр эоналарга барымы талакы үш секторларда турар эвделчилер шериглери танымында деп эвделчилер төлөвлөкчүлөрү дыннаткан.

Барымы Берлинде 6500 америк солдаттар (август 20-де хорайда чөд берген 1.500 кижиле составтык «дайныкы бөдүтү» кадм санаарга) бар болуп турар. Англи гарнизонда 3000 хире кижиле, а французтар — 2000 хире кижиле болуп турар.

Дүвүрөнчиг чорукту илередип турар

ЛОНДОН. (СЭТА). Барымы Берлинде америк эвдөл шериглеринин өңчүк-чөпчөлүгү үлөдөшкенин Англияда дүвүрөнчиг улус күштөдирген. Англиянын хөй-ниятта Совет Эвджели-биле деп-дөраан чугалажышкынардын кылырын шиптирли-биле лөгөп турар. Салдарык буржуаз согуларын безин мынды дүвүрөнчиг үндүрүп, чугалажышкынардын улам-на шымын-кызы-биле неген турар аларган.

Чижээлээрге, «Дейли экспресс» солуң август 24-те Барымы Берлинде бөдүңүң корреспондентизи Джордж Гейлдин мынча деп бижээн дыннатканын көсүк черинде паралаан: «Барымы чүк күрүнелери Чөп Берлинде 600-чөпсөкчүлөрү мурунку хөвөөр углавышкан». Америкаанар августун 23-түн хүнүвүн ийги чуртында «боттарынын дендин улут хөмөчөдиг «спаттон» деп хөвдирлиг «дайы ээри» аттыг танкларынын бирөөн Фридрихстрасста коммунист танкчылардын бежене ярд (50 хире метр.—Ред.) черге белекчеп алган турганнар. Ол америк танктын ажажык бооларын

коммунистерже шыгаан алган турганнар. Ол танк-биле кожа чаа америк куактык транспортерлер, улут оокту пулеметтар база-ла кызылдарже шыгаалкан турганнар».

Америк шериглерин ол шыккан мынды өңчүк-чөпчөлүгү үлөдөшкенин дугайын өскө-даа солдунуң база дүвүрөнчиг бижип турар.

Европанын төвүнде тургустуу келген айымыды байдалды мынды хөмөчөлөр чүгө ханылдып болурун буржуазтык пропаганда мыннар уаурга таварышкан.

«Дейли экспресс» бөдүңүң чүлүлдө мынча деп негөөн: Барымы чүк Совет Эвджели-биле чугалажышкынардын кылырына чөп-шөкчөргөчө премьер-министр Максвеллдей кыйгыр уаурдул. Барымын таланың политиказын Барымы Германия күтүрү чүе болза каттырыңчык чорук болур ийи. Максвеллдан кажан Крушев-биле уауражыр дөш Москваже чоруп турган, бир-ле катап инициативаны бөдүңга алган турган. Ам чаа дидим бамы кылырынын үзөң келген.

БӨГҮН „ТУВИНСКАЯ ПРАВДАДА“

Мурнуку чүдү—«Көдөз корреспондентизери Номчуңулар силерин сөстөрүнүн манат турар. Амыкчын аңгынын бирги олуруунда»—хөмүр даш үлөтүрүңүң ажалыңдарынын профессиал ТУ-зынын даргазы И. М. Владыченко-биле бөсөдө. «Тараа белекчелинин хүн меделгелели».

Солуңуң ийги арнында «Шахтернун күш-амылы алдары!» деп

ниети ат-биле ол дугайында кезек материалдар парлаан.

Ушкү армыда чечен чогаал булуну кирген. «Редакциянын почта-зында» деп ат-биле чагаалар. Кызыл хорайынч башкыларынын август чөвүлдө хуралынын дугайында өткөт. Дөрткү армыда даштыкчылар меделер, чурт шиптин чамдык материалдары киргелөөн.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

КИНОТЕАТРЛАРГА

БӨГҮН

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (улут залга) «Өнүктөр-өштер» 9.30, 11.30, 1.30, шактарда; «Парижтик бурган неэинин дуганы» (1-ги кезээ) 3.30, 7.30, (2-ги кезээ) 5.30 шактарда; «Төрөн ири», «Парижтик бурган неэинин дуганы» (2-ги кезээ) 9.30 шакта; (биче залга) Мультипликация 12.30, 2.30 шактарда; «Улут амдырал» (2-ги кезээ) 6.30 шакта; «Парижтик бурган неэинин дуганы» (1-ги кезээ) 8.30 шакта; (кинхоронка залыга) «Сылдыстар Москвага уауражылар» 3.40, 5.40, 7.40 шактарда; «КАА-ХЕМ», «Мультипликация» 10 шакта; «Дурга Магдамы» 11.15, 1.15, 3.15 шактарда; «Шенелдин шакы» 5.15, 7.15, шактарда; «Сержантылар», «Шенелдин шакы» 9.15 шакта; «НИСЕР», «Трубетчүлү отряд демисежип турар» 12.30 шакта; «Остравага чедер дүргө» 2.30, 4.30, 6.30 шактарда; «Танчык чалааш»; «Остравага чедер дүргө» 8.30 шакта; «ВОСТОК» «Эртинелер ортулу» 11, 1 шакта; «Уш сылдыс» 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

ЧАЙГЫ ТЕАТРГА: «Дургуң дугайында тоожу» 5, 7, 9 шактарда.

Август 28-те

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (улут залга) «Ырлар, шыгыраар мяш» 11.30 шакта; «Эним ирмыз» 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда; (биче залга) «Машенька» 4.30, 6.30, 8.30 шактарда; (кыска кинолар залына) «Россиянын кызы» 3.40, 5.40, 7.40 шактарда; «КАА-ХЕМ» «Отту» 11.15, 1.15, 3.15 шактарда; «Парижтик бурган неэинин дуганы» 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНГА

Баштайгы КЕЗЕМЧЕ

«Чигине эжин берге өйдө тывар» дөш орус улустун көчүрү үлөсү бер. Тыванын арат чон даштыкынын эзөөргөчүлөрүн болган «бодунуң» феодалдарынын шыдаар аргажок дардалындан адырлырын аргажык, хосталырынын оруту орус чөдө. Лениннин тургускан Коммуң намында деп чүвени шанандан турга билген. 1917 чылда Октябрьдин Социалист Улут революциязынын түнелинде тывалар 1921 чылда тускай догунашыкынын чөдип алган, чөвөри үш чылдык дургузунда Совет Эвджелиңик Коммунист намынын ленинч национал политиказынын азымында революстү өргөңө адылган, чуртунуң экономиказы болган культуруң хөжүмдөзүн улам бурунтаар депшиңи келген.

(Уланчымы).

деп кинону көрүңөр.

КУШ-АЖЫЛДЫҢ МААДЫРЫ

(Уланчымы, Эгези шыкы арында).

туруп алган, шынылыганы ийи холдап туткак, хаваанга үстүргөш, олуңдуче көп олуруп алган.

Көп-Сөөктүн ол шыккан ады араттары боттарынын үдүң алган, феодалдарын чур чылдарга даралынын харымынын ужу хымы ханган, Ооругунуң унуга калың-даа шак мынды өөрүшкүдү наамын турбаан.

— Чүү болду бо? Биске-даа, өскө-келерге-даа мылды чүвүн дугайында берди?—деп, Урүле дүтү үлөштөн алган адын эвөртөш муңушкан, бир ийинде олурушкан, инектерин, шөв чүвөлөрүн—хай-хай!—деп сүрүп, Кандандан айттырып чоруп олурун.

— А ол дөртө Узуң-Чангынын мыды, шымын сөзгөдөр, бистеринде болгай, Ажал-караталары араттар болур, ажымы эдилдери бай-феодалдарга боорга болбас деп чүвени чазак ам шын эвөс деп көргөш, амыс ээзи болур бистерге үлөп бергени ол-дур ийин деп Кандан тап-ылдырылган берген.

Кандан чамыдак болза-даа, адымын тымын сала каапкан азычык сыдырт-ла кылган.

Кандан биле Урүлениң чаа ааскежикти өг-бүдөинин амыдырлында келген үстүнде чугалаан таварылга болза бүгү Тываның арат чоннарына деле болган.

5.

— Кандандар Көп-Сөөк, Кызыл-Дыг, алдымы-устуң Ооруттар, Төөлү ол мычар чуртап тура, өвөш-биче мылды, тараа тарыч черинг, ажык-тедүгү апарган. Хамыкты мурап-

ла Урүле ыглаадык сүргей оол болган, оозун Удувас-оол деп алап алганнар. Тыва бижик тынылган, школар органиастаттынн өгөлөзүнүн азымында, Удувас-оол эге школары дооскан, ала-неэинин кол дугалакчыны болу берген.

Канданын өңүн ишти көвүдөзө-даа, бичеки бергелерин көрбөтөөн. Олар ийиниң ажаллаар холу «алды-на»; ол ийи калды-даа ажыкы кымыр дөндө бурдалдып-ла турарлар. Удувас-оол бичекинде ыглаачаа, ала-неэинин дыжын амыратпас турган болза, сөвүлдө угалды бергенде ажык-ши дөш шында-ла удувас болган. Мону бижип турар хүнерин алган көрөгө, Удувас-оол ам «Төөлү» сөвкөзүнүн мурувачы бызачымы, оон кадымы Анай үлөгөрдиг саанчымы.

База бир чыл болганынын соонда Урүле ийи дугаар оолду божаан. Биларини Ооруг хем. Көп-Сөөк сүмүзүнүн арат чонунун амыдыралын чугалашкан хурал. Кандан, Урүле ийи база-ла анаа чөдип келгенер. Кандан кадымын байдалы көрүп олурурга, оозунун арны куурамын, кымын көп олурун.

— Өңөң чымын кал, хуралдын түнелин чугалап бөөр мен дөш болгай мен, ам калды олур сен?—деп айттырган.

— Шыдаар харымы чок-тур, канчаар көчүр чор, ийөөл-ийөөл!—дигеш, Урүле шиптан туткулуп олурун.

«Бо-даа бидинтир-дир, эди аарааны ол болганын»—деп бодааш, Кандан кадыларга чугалаан. Ол-бо аналган, хурал чоруп турууда-ла мыа-мыа — дөш соонда, база бир

оол черге «төк дөш». Оң ужурунда дөш оол Удувас-оол деп атты эилдөөн, Ол оол 8 классты дооскан, мурун «Тилекеге» колхозка, оон «Төөлү» сөвкөзүн ажалында илө-лөкчү киржип турган. Совет Армиянын хурөлөшкөчү бараан болуру-биле чорупкан.

Ужөн чылдарда Урүле биле Кандан күрүндө дууламчыл малды алган, үйгү-чынын билейн каракызы ажалдап кирипкеш, 1939 чылга чедир малын каш-даа катап көвүдөдү өстүргөн. Шөөр малы—100, инээ—10, мунар ады—5 аларган.

Октябрьдин Социалист Улут революциязынын азымында тывалар хосту эрген адылган, амыдырал-байдалы чыл өрткөн турум-на улам сепин турарынын демдө—Канданарын өг-бүдөинин хөжүп келгенден ийден болур-дур.

Мынды болза-даа олар оолдары-биле калы чыл турталганын дөжүн амып эгелдө-лаа, чөдөчүлө ам-даа хөвөөр турган. Азыраа, көдүрөр уруу-ларын-даа эвдирелген, өвөөн биле малды-даа болза, кайчызын калчаар боор. Орустан чугалаарга—«дүжүтүн уштуп аларга күдүрү үзүрүн бөөр, оозун арай боорда адырды аларга бир чүвени шында бөөр» ышкаш болган.

Кандан Урүле, өскө тывалар шыккан, өгөлөн алган чап-чаа-ла уруг-дарыгыны, малдымын, тараа-быдаа тарып чип эгелен олуруда фашист Германия социалист Ада-чурт—ССРЗ-нин кырыңче өр өзү-биле дайын кылып халдаан. Ол өйдө болу Тываның арат чонна-

ры, оон иштинде Кандан Урүле, Салчак Норбу, Салчак Онгай-оол суглар фашист Германияга улур Совет Эвджелинин Ада-чуртун Улут дайымы болза бистин хан-дамдырал туштү хөрөөсү, ыңчанган бүтү күштү фронтта, дайынын чылча шаварына бөөр дөш туржупканнар.

— Сен малымдан фронтта бөөр чугаа чок-ла болгай, калы хирейн дуулар сен?—деп Хертек Сүргүдөн айттырган.

— Ээ, эң Урүле, мен шаг-ла-ла 100 баш малымын 70 хуузун дуулапкан болгай мен аан, а сен ханчалды?—деп оозу уду айттырган.

— А мен Кандан-биле сүмөлөкөш, оон соонда көр бис. Чү-даа болза үжөн хөмүңүң чөвөриңин, үш атыңын ийзин, а оон кадында 5 чыл ук, 30 эш хол хавы болган он шаа талакы хавы чорудар деп болаан мен.

— Ол-даа шыкбай-ла дууламчы-дыр. Силерин үлөгөргөчү-биле, мен база-ла боданың көргөш, чымын хөп-сын аймаандан дуулап чорударын боданың — дигеш Сүргү дүдү-далаш хал чамышкан.

Совет Эвджелинин маалдырды Кызыл Шерияле өт-хөрөгүнүн, мал-маганын болган ажа-хөрөгүнүн дууламчыларын берип турган, оон-биле дайынын чылча шаварынын тимелгезин дүргө чөдип амыр-ың хайымыкынын шиптөөшкенин ол өйдө бүтү Тывага — Токудан Тере-Көлге, Мөңгү-Тайгадан Кара-Хөлге, Турандан Чалдаана чөдир көвүдүрүп үнөнигин бир кижиле Кандан Урүле, Салчак Норбу,

Салчак Онгай-оол, Хертек Сүргү сугларынын дугайында чап-чаа-ла көргүсөңөңиз херечи болур.

Кымыл шериятын, совет чонунун өң каржы дайынын фашист Германияга туура шаварында Тываның арат чонунун идеялыг киржилгени дөш Совет чазак, оон Коммунист намы бедик үнөлөшкенин кылган. 1941 чылдык август айнын 13—15 хүнеринде Тываның национал-хосталгалык революциязынын чөвөри чыл оюнда биске ийи байырын чедирген болган 150 кижилерин орден-хавыялары-биле шаңаан. Оон иштинде малынын улут нуруузуң фронтта берилгөн: Мөңгү-Тайганын — Мөңгө-Ширин, Сүт-Көлдүң —Ылаажык, Ийи-Талдың—Тудажы, Күсөлдөй, Көп-Сөөктүн — Норбу, Баян-Таланың—Лоссаңал, Кызыл-Чыраанын Норжусал суглар Совет чазактын шандал хавымын база-ла четтирген.